

ägnat sin mannaålders krafter. Alla de, som i likhet med honom älska att se satsen »en frisk själ i en sund kropp» förverkligad hos Sveriges yngre släkte, instämma helt visst i den önskan, att det måtte vara honom beskäddt att ännu ofta rask och liflig få fira den 23 mars.

Hyllningsfest för Fridtjuv Berg.

Som i förra numret omtalades, fyllde folkskolläraren och riksdagsmannen *Fridtjuv Berg* i onsdags 50 år. Kamrater och vänner i hufvudstaden till ett antal af något öfver 100 personer hade till nämnda dags afton inbjudit jubilaren med fru till Hôtel Continentals festvåning för att såmedelst bringa B. sin hyllning. Bland de närvarande, som företrädesvis utgjordes af riksdags- och yrkeskamrater jämte några andra meningsfränder från skilda läger, märktes direktör Otto Salomon, professorerna Ernst Carlson, Curt Wallis, G. De Geer och I. Bendixson, riksdagsmännen Ivar Månsson i Triäl, Hans Andersson i Nöbbelöf, A. Henriesson i Karlslund, J. Bromée m. fl., dr N. G. V. Lagerstedt, skolföreståndarinnan fröken Anna Sandström, skolrådsledamöten fröken Lilly Engström, direktör Sv. Palme, redaktörerna Henrik Hedlund och O. von Zweigbergk m. fl., afvensom lärare och lärarinnor från alla Stockholms folkskolor.

Efter supén, som serverades vid 9-tiden, intogs kaffe i smårummen, hvarefter de närvarande åter samlades i stora salen, där tal och sång omväxlade till något öfver midnatt.

Tre tal för jubilaren.

Första talet hölls af professor *Curt Wallis*, den äldste riksdagsmannen inom första valkretsen och kamrat med B. inom nämnda valkrets ända sedan 1890 års val. Han talade för Berg såsom riksdagsman och politiker.

Jubilarens politiskt-sociala verksamhet hade kännetecknats framför allt af trohet mot det program, på hvilket han blifvit invald som riksdagsman, det liberalt-demokratiska. Under de 12 riksdagarna hade han ock vunnit ökade sympatier; andra kamraters män hade fått klart för sig, att hr Bergs åsikter och önskemål ej vore hugskott utan ägde underlag af lifserfarenhet och omfattande studier, kamraren lyssnade med uppmärksamhet till hans anföranden och lämnade honom ofta förtroendenuppdrag. Flera af de ärenden, han arbetat för, hade vunnit riksdagens bifall, om ock en och annan fråga fallit på första kamrarens motstånd. Så anförde talaren frågan om vanartade och sedligt försummade barns uppfostran och hänvisade till hr Bergs verksamhet i den af k. m. t. tillsatta Tvåugs-oppfostringskommittén, frågan om minderårigas användande i industriellt yrke, om maximalarbetsdag m. fl.

Här hade nu samlat ett-trettio-tal riksdagsmän från skilda meningsgrupper inom andra kamraren, som gemensamt med talen ville hembära jubilaren sin erkänsla. Det bästa värn för vårt svenska folk vore, att det fortfarande som hittills sökte i fråga om kultur och civilisation hålla sig i främsta ledet bland

nationerna. Hr Berg hade visat, att han både ville och kunde arbeta för detta höga mål, och därför slutade talaren med en önskan, att jubilarens kommande år måtte skänka honom kraft att fortsätta länge på sin inslagna bana. Ett fyrfaldigt lefve!

Ordföranden i Stockholms folkskollärareförening hr *Carl Lidman* tecknade därefter Fridtjuv Bergs betydelse för lärarekårens sammanslutning och det arbete, han nedlagt för Sveriges allmänna folkskollärareförening.

Känslan af samhörighet mellan folkskollärarekårens medlemmar och behovet af samfälda bemödanden för ett fruktbringande folkbildningsarbete hade föranlett den sammanslutning, som utgör Sveriges allmänna folkskollärareförening. Som främsta mål för sin verksamhet hade föreningen satt den svenska folkskolans och folkbildningens höjande.

Säkert hade ingen mera lifligt än Fridtjuv Berg omfattat denna samlingstanke. Ingen hade väl eftertryckligare än han betonat faran för skolarbetet af slentrian och andlig förkrympning hos läraren eller kraftigare framhållit behovet för denne af den lyftning, den vidgade blick, den själfuppföstran, som tankeuthytet och det gemensamma arbetet skänker. Med denna djupa insikt om nödvändigheten af samarbete och med den ideella uppfattning af folkbildningsarbetet, som besjälade Fridtjuv Berg, var det helt naturligt, att han skulle komma att med lif och intresse ägna sig åt arbetet inom S. A. F.

Tal'n erinrade därefter om Fridtjuv Bergs mångåriga verksamhet inom centralstyrelsen, förträdesvis såsom styrelsens sekreterare, och ville särskildt framhålla som värdefullt, att B. i sitt arbete för föreningen städes haft stadig syn på det ideella målet: folkets upplysning och uppfostran. Andra intressen hade af honom tillerkänts betydelse endast i den mån, deras främjande kunnat utgöra förutställning för eller medel till uppnående af detta mål.

Fridtjuv Berg hyllades nu af lärare och lärarinnor landet rundt, och han hade förtjänat detta, ej blott därför, att hans arbete varit mångomfattande, gediget och fruktbringande, utan äfven — och ej minst — därför, att det präglats af den ideella lyftning, som bär löfte med sig om framtiden.

Efter att till sist hafva framfört Stockholms folkskollärareförenings lyckönskan afvensom dess tack till Fridtjuv Berg för hvad han varit och verkat för föreningen, höjde tal'n för honom ett lefve, som åtföljdes af kraftiga hurra-rop.

Redaktör *Emil Hammarlund* talade sedan för den pedagogiske skriftställaren Fridtjuv Berg.

Tal'n instämde lifligt i hvad de två föregående talarna anförde. Bergs arbete såväl inom riksdagen som inom skolan och Sveriges allmänna folkskollärareförening vore med rätta högt skattadt och af stor betydelse. Men det funnes en tredje sida af Bergs verksamhet, där hans namn utan tvifvel lyste ännu starkare, ja, lyste som en stjärna af första klassen, och detta vore i egenskap af pedagogisk skriftställare.

Det är en särdeles omfattande och mångsidig verksamhet B. utöfvat på detta område: rent pedagogiska skrifter (om folkskolan som botten-skola, om våra pedagogiska stormän, såsom Comenius, Diesterweg m. fl.), läroböcker i historia, geografi och geometri, karthöcker och kortor samt barnböcker (bearbetning af våra gamla folksagor m. m.).

Men det mesta och bästa af sina tankar hade han helt visst nedlagt i tidnings- och tidskriftsuppsatser. Svensk Läraretidning hade ju glädjen att sedan många år tillbaka räkna honom som sin främste medarbetare, och äfven i den pedagogiska tidskriften *Verdandi* äro hans pennas alster synliga.

Tal'n berättade därpå åtskilliga små intressanta berättelser från B:s tidigare verksamhet på detta område. Sin första tidningsartikel skref B. som 16 å 17 års skolyngling i Norrköping. Att den handlade om folkskolan såsom botten-skola skall säkert icke väcka förvåning, men att den rönt hedern att införas i den konservativa Norrköpings Tidningar är mera anmärkningsvärdt.

I Tidning för folkskolan år 1877 beskärnade sig en seminarie-lärare öfver några i en landsortstidning förekommande artiklar om folkskollärarnes utbildning samt om den metodiska folkundervisningen. Förf. riffer ner det bestående, fördömer allt, intet är godt, allt är odugligt, barnsligt, ja rent af — »metodiskt». Så folkade seminarie-läraren i kortet dessa artiklars innehåll. Hvem var den djärfve, som redan 1877 vågade kritisera det bestående och hysa tvifvel om dess förträfflighet i alla afseenden? Jo, en ung folkskollärare i Finspång, vid namn Fridtjuv Berg, och landsortstidningen var den mycket spridda, af Arvid Gumelius utgifna »Allehanda för Folket». Redan förrut hade B. i samma tidning skrivit en märklig artikelserie om »Den danska folkhögskolan och den svenska», närmast med anledning af vissa tendenser inom den svenska folkhögskolan vid denna tid att allt för mycket reglementera och öfvergifva personlighetens grund.

I det af Albrekt Segerstedt från och med 1877 utgifna »Veckoblad för folkundervisningen» såg man då och då märket Frv Brg, förnämligast under bokrecensioner.

Då år 1882 Svensk Läraretidning började utgifvas, dröjde det ej länge, förrän dess läsare fingo taga del af alstren af Bergs penna. Den första uppsatsen utgjordes af en pristäfvingsskrift med rubriken »Folkskolan och folkskolläraren», införd i numret för den 8 juni 1882. Sedan hade efter hand på grund af samarbete och vänskapsförbindelse mellan tal'n och festföremålet Svensk Läraretidning fått i allt högre grad njuta frukterna af Bergs pedagogiskaskriftställareverksamhet, och lärarekåren önskade och hoppades, att ännu länge få taga del af B:s tankar och idéer på det pedagogiska området.

Hvad B. på detta fält åstadkommit hade ett bestående värde. Det skulle alltid läsas såsom det främsta, hvilket under slutet af 1800- och början af 1900-talet blifvit skrivet från folkskollärarnes sida. Att inom folkskollärarnes led framträdde en man med den stilistiska talang som Bergs vore lärarekårens stolthet — många andra käro kunde i detta hänseende afundas folkskollärarne.

Ett kännetecknande drag för denna likväl som andra sidor af B:s verksamhet vore hans själfständighet. Han älskar, såsom skalden uttrycker det, sina egna tankar tänka och säger ut dem fritt. — — —

»Det är godt att lägga tyngd i slaget, när man fått en klinga i sin hand, ännu mer att ha ett ord i laget en gång, när det gäller folk och land.»

En sådan man, som lagt sitt tungt vägande ord i laget, särskildt när det gällt folkskolan och folkkupplysningen, och som äfven satt detta ord på papperet, är Fridtjuv Berg. Ett fyrfaldigt lefve för Fridtjuv Berg såsom pedagogisk skriftställare!

Sedan bifallsyttringar och hurra-rop tystnat, sjöngs nånont: »Mandom, mod och morske män».

Hr *Berg* svarade på de tre talen i ett af bifallsyttringar ofta afbrutet anförande, som allmänt ansågs vara aftonens glanspunkt.

Fridtjuv Bergs tal.

En af mina äldre vänner — till min öfverraskning finner jag honom här närvarande; jag skall icke nämna hans namn; jag skall endast säga, att han är vår ende

pedagog med europeiskt rykte — riktade en gång enskildt till mig den skämtsamma anmärkningen, att jag måtte hålla styft på titelväsendet. Han hade lagt märke till, sade han, att jag visat mig påfallande angelägen att vid alla möjliga tillfällen, på böcker, på mötesprogram och hvad det nu kunde vara, erhålla en viss titel, nämligen titeln *folkskollärare*.

I första ögonblicket var det jag litet häpen, ty själf hade jag aldrig tänkt på den saken. Men efter något besinnande måste jag vidgå, att hvad han sagt nog ägde sin riktighet. Den anmärkta egenheten berodde verkligen icke på en slump, icke heller på någon afsikt; den var ett omedvetet uttryck för hela mitt sätt att känna och tänka med afseende på mig själf.

Jag har under de gångna femtio åren kommit att umgås och samverka med folk af allehanda stånd och villkor: med personer vid läroverken och universiteten, inom pressen och politiken, inom litteraturen och konsten. Jag skattar deras bekantkap utomordentligt högt, och jag är i deras sällskap idel öga och öra. Men det kan icke hjälpas, understundom händer det mig, att jag bland dem känner mig till mods som en resande i främmande land. Hvad jag ser och hör väcker mitt intresse, min beundran, ibland kanske äfven min afund. Men det ligger liksom en främmande ton däröfver, jag befinner mig liksom ett stycke utanför. Och i själfva verket gör jag också. Huru vidt mina akademiskt bildade umgängesvänner än må skilja sig i fråga om ståndpunkt, åsikter och intressen, där löpa dock dem emellan tusen fina trådar, ett oändligt nät af gemensamma intryck och stämningar, gemensamma minnen från gymnasiet och akademien, från Odinslund eller Lundagård. Till mig, folkskolläraren, löpa inga af dessa tusentals trådar; jag befinner mig utom den santrafiken; jag kan icke blicka tillbaka på en ungdomstid, då man kunde hängiva sig åt sitt fria, bekymmerslösa väsen och »ingen annan sorg försökt än att mustaschen växte trögt»; jag gömmer icke på några muntrande hägkomster om »nationsgruff», att icke tala om »torggruff» eller liknande älskvärda ungdomsdärskaper; jag har aldrig tågat med i den glada skaran efter tonerna af »Sjung om studentens lyckliga dag». Det är därför helt naturligt, att jag i mina öfverklassvänners lag understundom har en förnimmelse af att vara liksom litet bortkommen, liksom litet afsides, men att jag i stället måste känna mig så mycket mera hemma bland mina egna. Med dem har jag visserligen ofta kämpat och kiftat, bland dem har jag mången gång gifvit och mottagit hårda slängar, men hvem lägger sådant på sinnet! De äro i alla fall af samma lera som jag, de äro kött af mitt kött och ben af minom benom. Allt nog, den där anmärkningen ägde sin riktighet: jag är och jag vill betraktas som folkskollärare med hull och hår, och jag tror mig i fråga om inbiten »klassmedvetenhet» kunna mäta mig med hvem som helst.

För att icke missförstås skall jag emellertid be att få tillägga något om hvad

jag menar, då jag säger, att jag är och vill betraktas som folkskollärare. Vi lärare öfver hufvud taget ha det ju så ställt, att bekantskapen med oss hufvudsakligen knytes under barndomen och att föreställningen om oss hufvudsakligen bildas af barndomens intryck. Ätminstone folkskolan och folkskolans lärare blifva därför vanligen bedömda icke efter hvad vi för närvarande äro eller sträfvat att vara eller att blifva, utan efter hvad vi för en mansålder sedan ej sällan voro. Föreställningen om folkskolan är hos de flesta ej förknippad med tanken på den skola, vi just nu hålla på att arbeta fram eller skola till att arbeta fram: en barndomsskola med sol och blommor och glädje, en skola med lek och sång och saga och poesi, utan den är i stället ofta, att icke säga oflast, förknippad med minnet af katekesplugg, stryk, tråkighet, kyla och pedanteri. Längre, allt för länge har man i folkskolläraren sett en skolfux, ett slags andlig underofficer, som kan sitt exercisreglemente och sitt tjänstgöringsreglemente och som utan att resonera mekaniskt marscherar fram eller tillbaka eller på stället allt efter som kommandot ljuder.

Äger jag någon förtjänst och skall jag våga vara oblyg nog att i en så stor krets som denna medgifva möjligheten af att så är, så ligger förtjänsten däri, att jag från mina tidigaste år svurit underofficers-anden inom min kår ett evigt och outsläckt hat, en sannskyldig Hannibalsed. Jag har varit en af dem, som sökt häfda, att folkskolläraren måste kränga af sig skolfuxhammen och stå fram som en vidtblickande, för allt godt vaken man med eget omdöme, egen pröfning och eget ansvar. Jag har varit en af dem, som sökt göra gällande, att folkskolläraren icke får lefva afspärrad i en vrå, blind för allt annat än läxor och kurser och tjänstgöringsbetyg och utnämningar, att han måste känna sig som en lefvande del af sitt folk och meddelaktig i dess odling, att han skall kunna säga till sig själf: jag är medborgare och människa, och inga af min nations och af mänsklighetens stora intressen äro mig främmande.

Jag skulle vara glad, om detta kunde i någon mån tjäna som ursäktande förklaring för att jag så ofta gifvit mig in på områden, där mina krafter icke på långt när räckt till. Jag vet utmärkt väl, att det mesta jag sysslat med varit mig »over Ävne». Inte hade jag t. ex. något att förkunna från de röda talarestolarna därute på Gärdet, som inte hvilken annan som helst kunde sagt lika bra eller bättre. Men hvad jag ville visa, hvad jag ville trumpet ut, det var, att en folkskollärare får och skall och måste sympatisera med denna väldiga arbetarörelse, som fyller och behärskar vårt tidehvarf och som, jämte så mycket annat, här äfven *folkskolans* framtid i sin hand. Och då någon af mina vänner en gång narrade mig till Uppsala för att hålla ett litet föredrag för »Verdandisterna» på den tiden, då de voro som värst ntskrikna kring hela Sveriges rike såsom smittoförande skadedjur — inte hade jag något att bjuda dem på, jag kände mig tvärtom förfärligt fattig och paltig, där

jag stod inför dem. Men hvad jag ville visa, det var, att en svensk folkskollärare talar till hvem han vill, och att han är i sin fulla rätt, då han ådagalägger sin sympati med en ungdom, som intresserar sig för annat än brödstudier, punsch och gask, och som har mod nog att våga sitt skinn, d. ä. sina framtidsutsikter, för tankefrihetens, pröfningsfrihetens, yttrandefrihetens heliga sak. Och — för att nu inte plocka fram flera exempel — inte må någon tro, att jag inbillat mig kunna utträtta något nämnvärdt inom den svenska riksdagen. Nej — men äfven där har det varit något jag velat visa, det nämligen, att folkskolläraren har och skall ha *sin* plats i det medborgerliga lifvet, att han skall betrakta sig om icke som folktribun, så dock som ungdomsribun — om det är tillåtet att använda ett dylikt själfgjordt ord — och att folkuppfostringsintresset är ett likaså berättigadt samhällsintresse som någonsin fabriksintresset, agrarintresset, rust- och rothållareintresset eller hvad de nu allt må heta.

Jag har nu i afton hört, och det icke blott i värtaliga utan, hvad mera är, i vänliga och hjärtliga ord uttaladt, att man funnit mina ansatser berömvärda. Sådant är alltid fägningsamt att höra, och ni behöfva inte vara rädda, att jag skall ta skada därpå; då man som jag är i tillfälle att göra jämförelser, är man snarare frestad att bli försagd än att bli dumdryg och pösig. Jag skall därför af det gifna erkännandet med djupaste tacksamhet mottaga den *andel*, som kan belöpa sig på mig. Den andel, säger jag, ty *det* vill jag nu till sist betona, att jag är endast *en* i en stor skara, endast *en* vid sidan af de många, många, som sitta därute i de spridda bygderna, i de ensliga skolstugorna, ofta under de svåraste villkor, och som känna och tänka och sträffa i samma riktning som jag. Ha ni nu funnit mig förtjänt af uppmuntran, huru mycket mer gäller det då icke om dem! Må det därför tillåtas mig att i denna stund betrakta mig som en representant för dem, för alla, som inom vår folkskola längta och sträffa framåt! Må det tillåtas mig att mottaga edert erkännande af deras vägnar och låta det gå vidare till dem! Jag ber er att förena er med mig i en välgångsönskan och ett lefve för den kår, jag tillhör, den framåtsträfvande svenska folkskollärarekåren. Den lefve!

Öfriga tal.

Godsägaren och landstingsmannen *Kristofer Gustafsson* i Djurkälla erhöi därpå ordet och meddelade, att han med anledning af dagens betydelse rest upp till Stockholm för att bringa Fridtjuv Berg en hälsning från hans hembygd i Östergötland.

Talarens bekantkap med B. vore precis på dagen 50 år. Han hade haft den lyckan att för 50 år sedan såsom 13-årig gosse vara inackorderad hos dåvarande folkskolläraren A. Berg i Ödeshög. För uttidens människor kunde det kanske vara intressant att höra, att man där fick husrum och god mat och dessutom en undervisning, som icke var någon godköpsundervisning, för 100 banko om året. Talaren hade en alldeles särskild anledning att bevara den 20 mars 1851 i sin hägkomst.